

Authentieke invulling voor Brugse kloosterdomeinen

Toerisme op nieuwe wegen

Eric Van Hove, publicatiemedewerker

Een kwart van de Brugse binnenstad bestaat uit onroerend religieus erfgoed, waaronder nogal wat uitgestrekte kloostersites met een rijke geschiedenis, indrukwekkende gebouwen en veel verborgen groen. De ontvolking van de kloosters en abdijen noodzaakt echter een nieuwe degelijke en duurzame bestemming van deze locaties. In Brugge worden plannen ontvouwd voor een (gedeeltelijke) herinvulling van vier van deze bijzondere kloosterdomeinen: de Sint-Godelieveabdij, het Kapucijnenklooster, het Engels Klooster en de Karmelieten. Ontluikt hier een nieuw type toerisme: minder maar beter?

Toerisme is big business geworden: recreatieve verblijfstoeristen in Vlaanderen besteden gemiddeld (per persoon per nacht) 150 euro in onze kunststeden, 89 euro in de Vlaamse regio's en 67 euro aan de (Belgische of Vlaamse) kust. Niet te versmaden...

Maar hoe kijken bewoners tegen dit fenomeen of tegen deze groei aan? Recent onderzoek van Toerisme Vlaanderen in de Vlaamse kunststeden leverde interessant materiaal op, vooral in Brugge, Vlaanderens toeristische bestemming nummer één. Circa 76% van de Bruggelingen blijft over het algemeen positief ten opzichte van het toerisme op zich. Dat is net evenveel als bij een vorig, gelijkaardig onderzoek in 2016. Maar in vergelijking met drie jaar terug blijken ze nu veel kritischer ten opzichte van de groei van bepaalde vormen van toerisme en hebben ze ook veel meer vragen over de gevolgen van het massatoerisme op de leefbaarheid van hun stad. Individueel toerisme en verblijfstoerisme halen nog wel goeie cijfers, maar de kelk van het cruisetoeisme, dagjestoeisme en groepstoeisme zien de bewoners liever aan zich voorbijgaan.

Dat erkent ook de Brugse schepen van **Toerisme Philippe Pierins**: "Er is nog amper draagvlak voor de groei van dagtoerisme, groepstoeisme en cruisetoeisme." Het Brugse stadsbestuur hoopt daar nu met een nieuwe **strategische visienota 2019-2024**

('Een klavertje vier voor het toerisme') een antwoord op te bieden, maar of dat klavertje ook bestand zal zijn tegen de dwingende marktmechanismen? Globalisering en digitalisering hou je niet tegen aan de middeleeuwse stadspoorten van Brugge.

Ook bij **Toerisme Vlaanderen** is men aan bezinning toe. In de publicatie 'Reizen naar morgen' hield administrateur-generaal **Peter De Wilde** al een opgemerkt pleidooi voor een andere aanpak van het toerisme: "We stellen ons sinds enige tijd fundamentele vragen: hoe zorgen we ervoor dat de balans tussen de belangen van bewoners en bezoekers een gezond evenwicht behoudt? Hoe kunnen we de natuurlijke rijkdom en de historische authenticiteit van onze bestemmingen in ere houden?"

Pilootprojecten

In dat teken moeten ook de twee recente pilootprojecten in Brugge gezien worden. Toerisme Vlaanderen engageert zich voor de overname van de **site Sint-Godelieveabdij** (11.000 m² groot) en het nabijgelegen klooster van de Kapucijnen. De Godelieveabdij is een gewezen slotklooster, dat in 1623 werd opgericht in de Boeveriestraat en daar bijna vier eeuwen standhield, maar in 2013 leeg kwam te staan. De **vzw Camino**, die zich het lot van ouder wordende kloosterreligieuzen aantrekt, werd er eigenaar van en gaf het hele domein in 2016 in erfpacht aan de Stad

Brugge. Die sloot op zijn beurt een gebruiksovereenkomst met **Brugge Foundation**, een private stichting die met gelden van donaties en legaten belangrijk onroerend erfgoed in Brugge wil vrijwaren en een nieuwe bestemming geven.

Voorzitster **Ingrid Leye** van Brugge Foundation, vroeger hoofd van de stedelijke dienst Monumentenzorg in Brugge: "Eén vierde van de Brugse binnenstad is religieus erfgoed, maar kerken en kloosters lopen leeg. Dit patrimonium moet gekoesterd worden en mag niet in handen vallen van projectontwikkelaars zonder respect voor dit erfgoed. Wij zoeken nieuwe bestemmingen voor oude gebouwen en in die zin was de Sint-Godelieveabdij voor ons een pilootproject. In de bijgebouwen van het klooster is nu De **Blauwe Lelie** gestart met kinderopvang, een grote nood in de Brugse binnenstad. Daarnaast waren boomgaard en tuin van het klooster afgelopen zomer op afgesproken dagen toegankelijk voor de buurt én voor de stad. In het klooster gingen al kunsttentoonstellingen door, alternatieve doop- en huwelijksvieringen, en met het duolegaat **De Meyere** konden we de kerk van de abdij in ere herstellen. Toerisme Vlaanderen hield hier een internationaal congres en blijkbaar is dat zo goed meegevallen dat ze zélf met de idee kwamen om er hier een authentieke congres- en seminarieruimte van te maken. Prima voor ons. Dan heeft deze site meteen weer een

De 17e eeuwse site van de Sint-Godelieveabdij in de Boeveriestraat in Brugge, met zijn weelderige tuin, krijgt onder de hoede van Toerisme Vlaanderen een nieuwe 'experimentele' bestemming.

foto Brugge Foundation vzw

nuttige en zinvolle bestemming voor de toekomst en kunnen wij ons met de Brugge Foundation op termijn op andere probleemsites richten."

Duo-legaten ten grave?

Makkelijk wordt dat niet, want de nieuwe Vlaamse regering-Jambon besliste al bij haar aantreden om het systeem van de duo-legaten uit te hollen. Dit is een fiscale regeling die vooral kinderloze bejaarde mensen toeliet om een deel van hun erfenis aan lagere erfenisrechten voor een goed doel te bestemmen, zonder daarbij hun eigen verre familieleden te benadeln. De nieuwe Vlaamse minister van financiën Matthias Diependaele (N-VA) hoopt met deze ingreep 75 miljoen euro binnen te rijden, maar dat zou wel eens een misrekening kunnen worden, die bovendien ook maatschappelijk erg duur betaald wordt. Voorzitter Carine Coopman van de koepelorganisatie Testament.be: „Dit is een financiële adering en een ramp voor heel wat aangesloten organisaties,

van wetenschappelijk onderzoek over culturele en sociale organisaties, maar dus ook voor monumentenzorg en erfgoed."

Netwerk van religieuze erfgoedsites?

Toerisme Vlaanderen neemt dus straks de erfpacht over van de Stad Brugge voor de Godelieveabdij, en ook voor het nabijgelegen klooster van de Kapucijnen kwam het tot een één-tweetje met de Stad. Brugge koopt de hele site van de Kapucijnen voor een prijsje (750.000 euro) en geeft het op zijn beurt in erfpacht door aan Toerisme Vlaanderen, die in schijven de aankoopsom van de Stad terugbetaalt. Wat de precieze plannen van Toerisme Vlaanderen voor de beide sites nu concreet inhouden, houdt Peter De Wilde voorlopig nog liever intern, maar een masterplan en een projectverantwoordelijke lijken eraan te komen: "Wij zien heel wat mogelijkheden

in de driehoek gevormd door het station van Brugge, het Concertgebouw en straks het nieuwe Meeting- en Congres Center op het Beursplein."

De wilde ideeën van Toerisme Vlaanderen zijn alvast overgenomen door de nieuwe Vlaamse minister van Toerisme Zuhail Demir (N-VA), die (in haar beleidsverklaring op p. 29) zegt dat ze werk wil maken van "een netwerk van religieuze erfgoedsites, waarbij respect voor de ziel van de plek en het (morele) eigenaarschap van de lokale gemeenschap als principe vooropstaan bij de bezoekersontsluiting." De Sint-Godelieveabdij en het Engels Klooster in Brugge worden daarbij ook expliciet vermeld.

Religieuze beleving

Waar bij de Sint-Godelieveabdij en het Kapucijnenklooster een nieuwe, respectvolle bestemming voor een eeuwenoude site centraal staat, vertrekt het pilootproject van **Sacred Books**, **Secret Libraries** in het **Engels Klooster**

(Sint-Annakwartier) en op de kloostersite van de **Ongeschoeide Karmelieten** in de Ezelstraat vanuit een andere invalshoek: de bestaande kloosters blijven daar voorsnog functioneren. Projectcoördinator **Doenja Van Bellegghem**, in een vorig leven nog persverantwoordelijke van het bisdom Brugge: "De geleide bezoeken van Sacred Books zijn exclusief en origineel. Het is een unicum dat religieuze gemeenschappen hun klooster permanent ontsluiten voor geleide bezoeken doorheen een groot gedeelte van hun huis. Respect voor het leven van de religieuzen en voor de draagkracht van de sites staat hierbij voorop. De gidsen bouwen het bezoek steeds op rond de beleving van stilte, de spiritualiteit van de religieuzen die deze site bewonen, de authentieke verhalen die met deze bijzondere plekken verbonden zijn en de boeken en bibliotheken die eveneens de spiritualiteit en de geschiedenis van het religieuze leven illustreren."

Concreet is voor de uitwerking van dit belevingsparcours een beroep gedaan op het Brugse bedrijf **Alfa Vision**, internationaal actief en gespecialiseerd in bezoekersbelevingen voor musea en bezoekerscentra, die hier voor een minimale scenografie opteerde. **Toerisme Vlaanderen** sprong **Sacred Books Bruges vzw** bij met een subsidie van 321.000 euro. En daar blijft het niet bij. Brugs burgemeester Dirk De fauw: "In onze beleidsverklaring kondigden wij de oprichting aan van een kenniscentrum religieus erfgoed. De vzw Sacred Books Bruges krijgt nu van de Stad Brugge een jaarlijkse toelage van 50.000 euro en dit voor de duur van deze legislatuur."

Onverbidelijke tijdslijn

Vraagt blijft evenwel hoe het ook na deze legislatuur verder moet en hoe lang deze – en andere contemplatieve – kloosters zich nog staande weten te houden.

Mieke Kerckhof, bisschoppelijk gedelegeerde voor het Godgewijde leven, bezorgde ons ter zake heel

attent de cijfers van het aantal zusters in verschillende congregaties in het bisdom Brugge in de afgelopen twintig jaar. **Zie tabel 1 en 2**. Deze cijfers zijn even duidelijk als onverbiddelijk: in 2000 waren er in West-Vlaanderen nog **2.053 apostolische kloosterzusters**. Tien jaar later, in 2010, was dat aantal al gedaald tot 1.786 en op 1 januari 2020, nog eens tien jaar verder, ging men voor het eerst beneden de 1000, nl. 930.

Bij de contemplatieven was de tendens zo mogelijk nog scherper: van 249 in 2000 naar welgeteld nog 94 bij het begin van dit jaar.

Tien jaar geleden zag men de uitdaging voor de komende jaren dus al duidelijk aankomen, maar ondertussen stelt het probleem zich nu wel heel scherp. Zoveel is zeker, de komende tien jaar zullen op talrijke plaatsen in het bisdom Brugge, en niet alleen in de kloosterstad Brugge, heel wat betekenisvolle sites een nieuwe toekomst tegemoet moeten gaan. Goed dat men daar nu vanuit toerisme aandacht voor begint te krijgen,

maar de uitdaging wordt beslist toch veel ruimer: het gaat immers niet enkel over bezoekersontsluiting, maar ook over zingeving en erfgoed, aandacht voor kwaliteitsvolle, stille plekken en groene ruimtes, die met de klimaatopwarming overigens steeds belangrijker zullen worden in onze verstedelijkte omgeving. Werk op de plank dus: ora et labora.

www.bruggefoundation.be

Voor info over en reservaties voor het belevingsparcours van Sacred Books, zie: www.sacredbooksbruges.be. Geleide bezoeken van een uur kunnen op maandag, woensdag, donderdag en zaterdag, om 10 uur, 14 uur of 15 uur, voor maximum 15 personen per groep. De toegangsprijs is 18 euro per persoon, reductietarief van 15 euro voor jongeren, senioren en groepen, tickets uitsluitend online te boeken via www.visitbruges.be/ticketverkoop, zeg maar de toeristische dienst van de stad Brugge.

De site van het Karmelietenklooster in de Ezelstraat in Brugge wordt door Sacred Books vzw gedeeltelijk ontsloten via geleide bezoeken, met veel aandacht voor het religieuze erfgoed.

Foto Doenja Van Bellegghem

Tabel 1. APOSTOLISCHE ZUSTERCONGREGATIES IN HET BISDOM BRUGGE, toestand op 01.01.2020*

	Aantal	
1	Zusters van Heilig Vincentius Anzegem	12
2	Zusters Heilige Kindsheid Ardoeie	15
3	Zwartzusters van Bethel Brugge	12
4	Hospitaalzusters Sint-Jan Brugge	15
5	Zusters Maricolen Brugge	24
6	Zusters Augustinessen Potterie Brugge	3
7	Zusters Kindsheid van Maria Spermalie	10
8	Zusters Dominikanessen Brugge	12
9	Zusters Jozefienen Brugge	37
10	Zusters Heilige Gehoorzaamheid De Panne	5
11	Zusters Heilige Vincentius Gits	26
12	Zusters Onbevleete Ontvangenis Heist	16
13	Zusters van Liefde Heule	84
14	Zusters Goddelijke Voorzienigheid Ieper	5
15	Zusters Heilige Familie Ieper	15
16	Zwartzusters Ieper	5
17	Zusters van Maria Ingelmunster (+ Rumbeke)	57
18	Zusters van Liefde Kortemark	29
19	Zusters OLVrouw Bijstand Kortrijk	12
20	Zusters Augustinessen Kortrijk	9
21	Zusters Heilige Familie Kortrijk	8
22	Vincentiuszusters van Eerkonie	40
23	Zusters St Nikolaas Kortrijk (+ August. Harelbeke)	18
24	Zusters Heilige Vincentius Lendeledede	9
25	Zusters Onbevleete Ontvangenis Marke	3
26	Zusters Maria Middelaars Moorslede	1
27	Zusters H. Vincentius Oostnieuwkerke	11
28	Zusters van Maria Pittem	103
29	Zusters OL Vrouw Gasthuis Poperinge	19
30	Zusters Heilige Vincentius Roeselare	10
31	Zusters van Liefde Roeselare	29
32	Grauwzusters Franciskanessen Roeselare	12
33	Zusters OLV 7 Weeën Ruiselede (+Beveren)	47
34	Zusters Barmhartigheid Jesu Sint-Michiels	22
35	Zusters Maricolen Staden	2
36	Zusters van het Geloof Tielt	136
37	Zusters Heilige Vincentius Torhout	19
38	Zusters Onbevleete Hart van Maria Vlodlo	8
39	Zusters Heilige Vincentius Werken	3
40	Zusters van Liefde van Maria Wervik	1
41	Zusters OL Vrouw Westrozebeke	5
42	Zusters Dienstvaagd van Maria Wingene	4
43	Zusters OLV Ten Bunderen Zonnebeke	17
	Totaal	930

*Het gaat hier om de kloosterzusters die in het bisdom Brugge (ver)blijven, daarnaast zijn er bij deze congregaties ook nog 265 zogenaamde „inlandse” zusters ingeschreven, die bv. nog in Rwanda of Kongo verblijven, maar ook nog tot de bovengenoemde congregaties gerekend worden. Samen met de hoger geciteerde 930 kloosterzusters kwamen we zo op 01.01.2020 aan een voorlopig eindtotaal van 1195.

Ook de uitgestrekte site van het Engels Klooster in de Sint-Annaparochie in Brugge wordt door Sacred Books vzw gedeeltelijk ontsloten via geleide bezoeken, met veel aandacht voor het religieuze erfgoed.

Tabel 2. CONTEMPLATIEVE KLOOSTERZUSTERS IN BISDOM BRUGGE, 01.01.2020 *

	Aantal		Aantal		
1	Blankenberge, Zusters Ongeschoeide Karmelietessen	6	11	Kortrijk-Heule, Zusters Dienstvaagden van de Zaligmaker - Immaculata	1
2	Brugge, Benedictijnse Parochiezusters Monasterium De Wijngaard	9	12	Kortrijk-Heule, Zusters Passionistinnen	5
3	Brugge, Zusters Kapucinessen, Monasterium De Morgenster	3	13	Ledegem, Zusters Benedictinessen van het H. Sacrament	3
4	Brugge, Zusters Ongeschoeide Karmelietessen	5	14	Oostende, Zusters Clarissen, Monasterium Het Zonnelied	18
5	Brugge, Zusters Benedictinessen, Abdij St Godelieve	5	15	Oostende, Zusters Clarissen niet in gemeenschap	1
6	Brugge, Zusters Kanunnikessen van Windesheim, Engels Klooster	9	16	Tielt, Zusters Passionistinnen	1
7	Gistel, Zusters Benedictinessen, Abdij Sint-Godelieve ten Putte	5	17	Zedelgem-Loppem, Zusters Benedictinessen, Priorij OLV van Bethanië	8
8	Ieper, Zusters Roesbrugge Dames, Kanunnikessen van St Augustinus	3	18	Zedelgem-Loppem, Zusters Redemptoristinnen, Priorij OLV van Bethanië	1
9	Ieper- Vlamertinge, Zusters Ongeschoeide Karmelietessen van H. Teresa	8			
10	Kortrijk, Zusters Ongeschoeide Karmelietessen van H. Jozef en Teresa	3			
			Totaal	94	

*Kloosterzusters blijven tot eigen congregatie behoren, maar zijn niet allen meer in het klooster present.